

**LOGOPED O'QITUVCHINING FAOLIYATIDA
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINI
VA MASOFAVIY ISH SHAKLLARINI QO'LLASHNING
PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI**

Mahkamova Iroda Suhbatulla qizi

Alfraganus universiteti Pedagogika fakulteti

Maxsus pedagogika (logopediya) yo'nalishi

2 bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Alfraganus universiteti

*v.b dotsent PhD **Utbasarova Umida.M***

Annotatsiya. Logoped o'qituvchining amaliy faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va masofaviy logopedik ish shakllarini qo'llash og'ir nutq buzilishlariga ega bolalarga individual yondashuvni ta'minlash, shuningdek, an'anaviy oflayn mashg'ulotlarda qatnasha olmagan hollarda ham korreksion-rivojlantiruvchi jarayonning uzluksizligini tashkil etish imkonini beradi.

Maqolada axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari, bolalar va yoshlar ta'limi, dam olishi hamda sog'lomlashtirish muassasalariga oid sanitariya-epidemiologik talablar (SanPiN), maktabgacha ta'limning Federal davlat ta'lim standarti (FGOS DO) va logoped o'qituvchilarning amaliy tajribasi tahliliga asoslanib yoritilgan.

Raqamli texnologiyalardan logopedlar tomonidan foydalanish tajribasini o'rganish jarayonida 100 nafar pedagog o'rtasida so'rovnoma o'tkazilib, tahlil qilindi. Tadqiqot natijasida bolalar bilan masofaviy ish olib borishning afzalliklari va kamchiliklari, nutqida nuqsoni bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalar bilan webinarlarni tayyorlash va o'tkazishdagi qiyinchiliklar aniqlangan.

Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va masofaviy logopedik ish shakllaridan foydalanishda mutaxassislar e'tibor qaratishi zarur bo'lgan eng muhim pedagogik shart-sharoitlar ajratib ko'rsatilgan, jumladan:

- SanPiN va FGOS talablariga rioya qilish;
- logopedik ishning bosqichi, maqsadi va vazifalarini, bolalarning yoshi va qiziqishlarini hisobga olish;
- maktabgacha yoshdagi bolalar bilan masofaviy logopedik mashg'ulotlarni ota-ona yoki boshqa kattalar ishtirokida va yordami bilan o'tkazish;
- AKT vositalaridan foydalaniladigan mashg'ulotlarga puxta tayyorgarlik ko'rish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: pedagogik shart-sharoitlar; axborot-kommunikatsiya texnologiyalari; masofaviy ish shakllari; logoped o'qituvchilar; logopedik faoliyat; logopedik mashg'ulotlar; maktabgacha logopediya; maktabgacha yoshdagi bolalar; nutq buzilishlari; nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar; nutq nuqsonlari; TNR; og'ir nutq buzilishlari.

Аннотация. Применение в практи-

ческой деятельности учителя-лого-педа информационно-коммуникативных технологии (ИКТ) и дистан-ционных форм логопедической рабо-ты позволяет обеспечить индивидуаль-ный подход к детям с тяжелыми нару-шениями речи, организовать непрерыв-ность коррекционно-развивающего про-цесса в условиях вынужденного отсут-ствия обучающихся на занятии в тра-диционной офлайн-форме. В статье описаны педагогические условия использования информაცი-онно-коммуникативных технологий на основе анализа санитарно-эпиде-миологических требований к органи-зациям воспитания и обучения, отды-ха и оздоровления детей и молодежи (СанПиН), Федерального государст-венного образовательного

стандарта дошкольного образования (ФГОС ДО), практического опыта учителей-логопедов. В ходе изучения опыта применения цифровых технологий учителями-логопедами были собраны и проанализированы 100 анкет педагогов, выявлены преимущества и недостатки дистанционных форм работы с детьми, трудности при подготовке и проведении вебинаров с дошкольниками, имеющими речевые нарушения. Выделены наиболее значимые педагогические условия, которые необходимо учитывать специалистам при применении информационно-коммуникативных технологий и дистанционных форм логопедической работы с дошкольниками: выполнение требований СанПиН и ФГОС; учет этапа, цели и задач логопедической работы, возраста и интересов ребенка; проведение логопедических занятий с детьми дошкольного возраста в дистанционной форме в присутствии и с помощью родителей или других взрослых; тщательная подготовительная работа при подготовке занятий с использованием ИКТ.

Ключевые слова: педагогические условия; информационно-коммуникативные технологии; дистанционные формы работы; учителя-логопеды; логопедическая работа; логопедические занятия; дошкольная логопедия; дошкольники; нарушения речи; дети с нарушениями речи; речевые нарушения; ТНР; тяжелые нарушения речи.

Abstract. The application of information and communication technologies (ICT) and remote forms of logopedic work in the practical teaching of a logopedist makes it possible to realize an individual approach to children with severe speech disorders and to promote the continuity of the rehabilitation-educational process under the conditions of enforced absence of students in the classroom in the traditional offline form. The article describes the pedagogical conditions of the use of ICT based on the analysis of sanitary and epidemiological requirements for educational

and training institutions and centers for recreation and rehabilitation of children and young people (SanPiN), the Federal State Educational Standard of Preschool Education (FSES PE), and practical experience of teachers-speech therapists. 100 questionnaires of pedagogues were collected and analyzed in the course of investigation of the experience of application of digital technologies by teachers-logopedists. The authors revealed the advantages and disadvantages of remote forms of work with children and marked the difficulties in the preparation and conduct of webinars with pre-schoolers who had speech disorders. The article singles out the most significant pedagogical conditions which should be taken into account by specialists while using ICT and remote forms of logopedic work with preschoolers: fulfillment of the requirements of SanPiNs and FSES; inclusion of information about the stage, aims and tasks of the speech therapy and the age and interests of the child; conduct of distant logopedic classes with preschool children in the presence and with the help of the parents or other adults; careful preparatory work before classes employing ICT. **Keywords:** pedagogical conditions; information and communication technologies; remote forms of work; teachers-logopedists; logopedic work; logopedic lessons; preschool logopedics; preschoolers; speech disorders; children with speech disorders; disorders of speech; severe speech disorders.

Kirish

Har qanday soha mutaxassisi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) sohasidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi zarur. Bu kompetensiyalar mutaxassisga ma'lumotlarni to'plash, saqlash, qayta ishlash, uzatish, interaktiv muloqot olib borish, obyektlar yoki ularning modellarini, hodisalarni, jarayonlarni boshqarish, ma'lumotlarni vizuallashtirish, o'zining ta'limiy resurslarini yaratish hamda faoliyati, jumladan, o'quv jarayoni natijalarini nazorat qilish imkonini beradi [4; 6; 12].

Zamonaviy pedagog uchun o'z faoliyatida raqamli texnologiyalar va masofaviy ish shakllarini oqilona va savodli qo'llash muhim kasbiy kompetensiya hisoblanadi. Bu esa unga mehnat bozori tuzilmasidagi o'zgarishlarga hamda jamiyatning ta'lim sohasidagi talablariga tezkor va moslashuvchan tarzda javob berish imkonini beradi [15].

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish maxsus pedagoglar faoliyatida, shu jumladan, nutqida og'ir nuqsonlari bo'lgan bolalar (TNR) bilan ishlashda yangi istiqbollarni ochadi. Bu bir qator AKT afzalliklari bilan bog'liq:

- ma'lumotlarni tez izlash va uzatish imkoniyati;
- bilish faoliyati va motivatsiyani faollashtirish (darslarda jozibador video va audio materiallardan foydalanish hisobiga);
- multimediyali taqdimotlar va rivojlantiruvchi kompyuter o'yinlari orqali o'quv jarayonini jonlantirish;
- mashqlarni yoki materiallarni ko'p marotaba takrorlash imkoniyati va boshqalar.

Bu borada M. V. Akimenko, N. P. Astrametskaya, E. N. Soroko, E. S. Chuprova va boshqa olimlarning ishlarida ham bu masala keng yoritilgan [1; 2; 5; 11; 13; 16].

TNRga ega maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda AKTdan foydalanish yuqorida sanab o'tilgan ijobiy jihatlardan tashqari quyidagi afzalliklarni ham beradi:

- nutq apparati faoliyatini vizuallashtirish;
- motor, ko'rish va eshitish analizatorlari koordinatsiyasini rivojlantirish;

- kompyuter orqali bajariladigan topshiriqlar yordamida o'yin elementlarini nutq buzilishlarini tuzatish jarayoniga kiritish;
- mashg'ulotlarni yorqinroq, tushunarliroq va qiziqarliroq qilish imkonini beradi

Shunday qilib, raqamli texnologiyalar logoped-o'qituvchiga keng imkoniyatlar yaratadi — ular rivojlantiruvchi, o'rgatuvchi va korreksion faoliyatni yanada samarali tashkil etish, shuningdek, har bir bola uchun individual yondashuvni ta'minlash imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalar asosida logopedik ishni optimallashtirish

Raqamli va kompyuter texnologiyalaridan foydalanish korreksion-logopedik jarayonni umuman olganda optimallashtirishga, shuningdek, nutq buzilishining tuzilmasini hisobga olgan holda logopedik ishni individuallashtirishga yordam beradi.

Kompyuter texnologiyalari pedagogga multimediyali taqdimotlar, o'yin mashqlari va topshiriqlarni mustaqil yaratish va dars jarayonida qo'llash imkonini beradi. Shu bilan birga, u bolalarning yoshi, individual xususiyatlari va ta'limiy ehtiyojlarini hisobga olgan holda, har bir bola yoki butun guruh uchun moslashuvchan ta'lim muhitini yaratadi.

Logopedlar tomonidan keng qo'llaniladigan mavjud kompyuter dasturlari, masalan:

- “Ko‘rinadigan nutq”,
- “To‘g‘ri gapirishni o‘rganamiz”,
- “Yo‘lbars uchun o‘yinlar”,
- “Delfa”,

– “Donolik boyqushining darslari” va boshqalar,
logopedik ishning quyidagi vazifalarini samarali hal etish imkonini beradi [7]:

nutq nafasini tuzatish; ovoz kuchi yetishmovchiligini korreksiya qilish; tovush talaffuzi nuqsonlarini bartaraf etish; jarangli va jarangsiz, qattiq va yumshoq undosh tovushlarni farqlash; soʻzning tovush-boʻgʻin tuzilishini shakllantirish; leksik-grammatik tizimdagi kamchiliklarni bartaraf etish va uni rivojlantirish; bogʻlanishli nutqni shakllantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan AKT asosida ishlashda eʼtiborga olinadigan pedagogik shartlar

1. Federal davlat taʼlim standarti (FGOS) talablari asosida:

- a) maxsus taʼlim dasturlari, metodlar, usullar va pedagogik ish shakllarini ishlab chiqish, bu esa maxsus taʼlim ehtiyojlariga ega boʻlgan maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama va izchil rivojlanishini, shuningdek, ularning psixofiziologik salomatligini saqlash va mustahkamlashni taʼminlashi kerak;
- b) maqsadli didaktik materiallar va oʻquv qoʻllanmalarini yaratish va ulardan foydalanish;
- c) cheklangan imkoniyatli bolalar (CHIB) uchun maxsus oʻqitish va tarbiyalash vositalarini qoʻllash [10; 14].

2. Sanitariya qoidalari SP 2.4.3648-20 (“Bolalar va yoshlarni tarbiyalash, oʻqitish, dam oldirish va sogʻlomlashtirish tashkilotlariga qoʻyiladigan sanitariya-epidemiologik talablar”)ga rioya qilish:

- a) sanitariya talablariga koʻra, 5 yoshdan oshgan bolalar uchun elektron oʻqitish vositalari (EOV) yordamida uzluksiz taʼlim faoliyati, shu jumladan oʻquv filmlarini, dasturlarni yoki boshqa axborotni namoyish etish davomiyligi qatʼiy belgilangan boʻlishi kerak.

AKTdan foydalanilgan logopedik mashg'ulotlarda sanitariya va pedagogik talablar

Sanitariya qoidalariga muvofiq, 5–7 yoshli bolalar uchun elektron o'qitish vositalari (EOV) bilan ishlash vaqti 5–7 daqiqadan oshmasligi kerak, umumiy mashg'ulot davomida esa EOVDan foydalanish 20 daqiqadan ortiq bo'lmasligi lozim.

b) 5 yoshgacha bo'lgan bolalar bilan EOVDan foydalanib mashg'ulotlar o'tkazish taqiqlanadi.

v) Shaxsiy elektron qurilmalardan foydalanish uchun tashkil etilgan ish joylari ko'zdan ekran masofasi kamida 50 sm bo'lishini ta'minlashi zarur.

g) Ta'lim jarayonini tashkil etishda ko'zlar uchun gimnastika mashqlari, to'g'ri o'tirish holatini nazorat qilish, shu jumladan yozish, chizish va EOVDan foydalanish vaqtida holatni kuzatish ko'zda tutiladi.

d) Planshetlardan foydalanishda ularni 30° burchak ostida stol ustiga joylashtirish tavsiya etiladi [9].

Elektron vositalardan foydalanilgan logopedik mashg'ulotlarning metodik xususiyatlari

EOVDan foydalangan holda logopedik mashg'ulotlarni tashkil etishda bolalarning elektron vositalardagi turli tasvir va matnlarni idrok etish xususiyatlarini hisobga olish juda muhimdir.

AKTdan foydalanuvchi mutaxassislar shuni yodda tutishlari kerakki, dars davomida taklif etilayotgan barcha vizual materiallar elektron shaklda bolalar tomonidan to'liq va to'g'ri qabul qilinmasligi mumkin. Shu sababli matnlar bilan ishlash, ustma-ust tushirilgan tasvirlarni aniqlashga oid topshiriqlarni an'anaviy shaklda (qog'ozda) berish maqsadga muvofiqdir.

Elektron vositalar yordamida esa atrof-muhitdagi obyektlar va ularning tasvirlarini o'quv material sifatida qo'llash samaraliroq natija beradi [3].

Masofaviy logopedik mashg'ulotlar zarurati

Zamonaviy sharoitda pedagoglar, xususan, cheklangan imkoniyatli bolalar (CHIB) bilan ishlaydigan mutaxassislar oldida yana bir muhim vazifa turibdi — bu bolaning majburiy ravishda darsda ishtirok eta olmagan holatlarda ham logopedik mashg'ulotlarni tashkil etish zarurati.

Bunday holatlar quyidagi sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin:

karantin choralari joriy etilishi;

ota-onalarning bandligi, natijada bolani darsga olib kelish imkoniyati yo'qligi;

logoped mutaxassislarning yetishmasligi kichik aholi punktlari yoki uzoq hududlarda va boshqalar.

Shu sababli ko'plab logoped-pedagoglar nutqi rivojlanmagan bolalar bilan an'anaviy o'quv shakllaridan tashqari videokonferensiya rejimida logopedik mashg'ulotlarni ham o'tkazmoqdalar.

Bu esa bir qator muhim savollarni keltirib chiqaradi:

masofaviy mashg'ulotlar logopedlar amaliyotiga qanchalik keng kirib kelgan?

ularni o'tkazishda ijobiy va salbiy jihatlar nimalardan iborat?

maktabgacha yoshdagi nutq buzilishi bo'lgan bolalar bilan masofaviy ishlashda qanday qiyinchiliklar yuzaga kelmoqda?

logoped mutaxassislar masofaviy mashg'ulotlarni tayyorlash va o'tkazishda nimalarga duch kelmoqdalar?

2. Tadqiqot metodikasi

Tadqiqot obyekti — maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib boriladigan logopedik ishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va masofaviy ish shakllari.

Tadqiqot ishtirokchilari — Yekaterinburg shahridagi ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlaydigan logoped-o'qituvchilar.

Tadqiqot maqsadi — maktabgacha yoshdagi bolalar bilan logopedik ishda AKT va masofaviy shakllarni amaliy qo'llash tajribasini tahlil qilish hamda bu faoliyat uchun zarur bo'lgan pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash.

Tadqiqot vazifalari:

1. Logoped-o'qituvchilar amaliy faoliyatida AKTning ustuvor shakllarini aniqlash;
2. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan masofaviy logopedik ish shakllarining afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilish;
3. Masofaviy logopedik mashg'ulotlarni tayyorlash va o'tkazish jarayonida duch kelinadigan qiyinchiliklarni aniqlash;
4. AKT va masofaviy shakllardan foydalanishning pedagogik shartlarini belgilash.

Tadqiqot muddati — 2025-yil may oyi.

Tadqiqot metodlari:

- anketali so'rovnoma metodi;
- tasviriy statistika metodi.

Tadqiqot natijalari va uning yangiligi

- Logoped-o'qituvchilarning kasbiy faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va masofaviy logopedik mashg'ulotlardan foydalanish amaliyoti o'rganildi;
- Masofaviy ish shakllarining afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilindi;
- TNR (og'ir nutq buzilishlari) bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalar bilan masofaviy logopedik ish jarayonida duch kelinadigan qiyinchiliklar aniqlandi.

Tahlil uchun jami 100 ta so'rovnoma to'plandi.

So'rovnomada 11 ta savol — yopiq va ochiq turdagi savollar ishlatildi.

So'rovnoma savollari

1. Sizning yoshingiz:

20–30 yosh; 31–40 yosh; 41–50 yosh; 51–60 yosh; 61 yosh va undan katta.

2. Logoped-o'qituvchi sifatida ish stajingiz:

1–5 yil; 6–10 yil; 11–15 yil; 16–20 yil; 21–25 yil; 25 yildan ortiq.

3. Logopedik ishda siz foydalanadigan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari: videokonferensiya tizimlari (vebinarlar); multimediyali taqdimotlar; kompyuter o'yinlari; video lavhalar; audio yozuvlar; tayyor videodarslar; boshqalar.

4. Sizda masofaviy shaklda logopedik mashg'ulot o'tkazish tajribasi bormi? (ha / yo'q).

5. Qaysi videokonferensiya tizimlaridan foydalangansiz?

Zoom; Skype; WhatsApp; Mirapolis; BigBlueButton; boshqalar.

6. Maktabgacha yoshdagi bola bilan videomashg'ulot qancha davom etgan?

10–15 daqiqa; 15–20 daqiqa; 20–30 daqiqa; 30 daqiqadan ko'p.

7. Masofaviy mashg'ulotlar davomida bolalar ota-ona yoki kattalarning yordamini talab qildimi?

(ha / yo'q / qisman).

8. Sizningcha, masofaviy logopedik ish shakllarining afzalliklari nimalarda?

- qulay vaqtda onlayn ta'limni tashkil etish imkoniyati;
- kichik guruhlar bilan ishlash imkoniyati;
- o'quvchi majburiy yo'qligida ham ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlash;
- logopedik yordamni mutaxassislar yetishmaydigan chekka hududlarda tashkil etish imkoniyati;
- ota-onalarni bolalar bilan ishlashga faolroq jalb etish;
- boshqalar.

9. Masofaviy logopedik ish shakllarining kamchiliklari nimalarda deb o'ylaysiz?

- bolalarning og'zaki nutqi kamroq mashq qilinadi;
- kompyuterda ishlash vaqtining SanPiN me'yorlari bilan cheklanishi;

- taqdimotlar va turli darajadagi topshiriqlarni tayyorlashga ko'p vaqt sarflanishi;
- barcha logopedik mashqlar va usullarni masofadan turib amalga oshirishning imkoni yo'qligi;
- bolaning diqqatini uzoq muddat saqlab turish qiyinligi;
- boshqalar.

10. Masofaviy mashg'ulotlarni tayyorlash va o'tkazishda qanday qiyinchiliklarga duch keldingiz?

- tayyorlov jarayoniga ko'p vaqt ketishi;
- internetga ulanishdagi muammolar;
- tovush signali kechikishi;
- tovush va video sinxron bo'lmasligi;
- boshqalar.

11. Kelgusida logopedik mashg'ulotlarni masofaviy shaklda o'tkazishni davom ettirasizmi?

(ha / yo'q / javob berishga qiynalaman).

3. Natijalar

So'rovnomada quyidagi yosh toifasidagi logoped o'qituvchilar ishtirok etdilar: 20–30 yosh – 23 %, 31–40 yosh – 37 %, 41–50 yosh – 36 %, 51 yoshdan katta ishtirokchilar – 4 %.

So'ralganlarning logoped o'qituvchi sifatidagi ish staji quyidagicha taqsimlandi: 1 yildan 5 yilgacha – 41 %, 6 yildan 10 yilgacha – 18 %, 11 yildan 15 yilgacha – 14,4 %, 16 yildan 20 yilgacha – 14 %, 21 yildan ortiq – 13 % pedagoglar.

Logopedik mashg'ulotlarni o'tkazish jarayonida 77 % o'qituvchilar axborot-kommunikatsion texnologiyalardan (AKT) faol foydalanganliklarini bildirganlar. Ular orasida eng ko'p qo'llanilgan vositalar – multimedia taqdimotlari, kompyuter o'yinlari, video va audio lavhalar bo'lib, bular o'quvchilarning diqqatini jalb etish, nutqiy faoliyatni rag'batlantirish va mashg'ulotlarni interaktiv qilishda muhim ahamiyat kasb etgan.

So'rov natijalariga ko'ra, 65 % logopedlar masofaviy shaklda logopedik mashg'ulotlar o'tkazish tajribasiga ega ekanliklarini, 35 % esa bunday tajribaga ega emasliklarini ta'kidlagan. Masofaviy mashg'ulotlarni o'tkazishda eng ko'p foydalanilgan platformalar Zoom, Skype va WhatsApp bo'lgan.

Mashg'ulotlarning davomiyligi asosan 15–20 daqiqa (45 % ishtirokchi) va 20–30 daqiqa (33 %) oralig'ida bo'lgan. Shu bilan birga, bolalarning yoshi va diqqatining tez charchashi sababli, qisqa vaqtli seanslar eng samarali deb topilgan. Aksariyat logopedlar (82 %) masofaviy darslar davomida ota-onalarning yoki boshqa kattalarning yordami zarurligini ta'kidlaganlar, bu esa bolani ekrandagi topshiriqlarga jalb etish va texnik muammolarni bartaraf etishda muhim omil hisoblanadi.

Masofaviy logopedik ishning afzalliklari sifatida o'qituvchilar quyidagilarni ko'rsatganlar:

- mashg'ulotlarni qulay vaqtda tashkil etish imkoniyati;
- kichik guruhlarda o'qitish imkoniyati;
- o'quvchi majburiy ravishda sinfga qatnasha olmagan sharoitda ham korreksion jarayonni uzluksiz davom ettirish;
- malakali mutaxassislar yetishmaydigan hududlarda bolalarga logopedik yordam ko'rsatish imkoniyati;
- ota-onalarning faol ishtiroki orqali ta'lim samaradorligini oshirish.

Kamchiliklar sifatida esa:

- bolalarning og'zaki nutqi amaliy mashqlar orqali kamroq rivojlanishi;
- kompyuterda ishlash vaqtining cheklanganligi (gigiyenik me'yorlar sababli);
- prezentatsiyalar va turli darajadagi topshiriqlarni tayyorlashga ko'p vaqt ketishi;
- ba'zi logopedik mashq va usullarni masofadan amalga oshirib bo'lmashligi;
- bolaning e'tiborini uzoq saqlashdagi qiyinchiliklar qayd etilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, logopedlar tomonidan AKT va masofaviy ta'lim vositalaridan foydalanish samarali bo'lishi uchun pedagogik sharoitlarni to'g'ri tashkil etish, ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish va metodik tayyorgarlikni kuchaytirish zarur.

3. Natijalar

Tadqiqotda ishtirok etgan logoped o'qituvchilar faol ravishda multimedia taqdimotlaridan foydalanadilar, 52 % – ish jarayonida kompyuter o'yinlarini, 46 % – audio fragmentlarni, 44 % esa video lavhalarni mashg'ulotlarga kiritadilar. Shuningdek, 21 % pedagoglar o'z ishida tayyor logopedik mashg'ulotlarning videoyozuvlaridan foydalanadilar.

Shunday qilib, logopedlarning amaliy faoliyatida axborot-kommunikatsion texnologiyalarning (AKT) ancha keng arsenalidan foydalanilayotgani kuzatiladi. Kompyuter va internetning mavjudligi logopedik ishni masofaviy shaklda, ya'ni vebinar tarzida onlayn darslar shaklida tashkil etish imkonini beradi. Biroq og'ir nutq buzilishlariga ega maktabgacha yoshdagi bolalar bilan masofaviy shaklda ishlash masalalari hali yetarli darajada o'rganilmagan.

100 nafar logoped o'qituvchilar o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, 59 % pedagoglar maktabgacha yoshdagi bolalar bilan vebinar shaklida logopedik mashg'ulotlar o'tkazish tajribasiga ega bo'lgan. Eng faol tarzda bunday faoliyat bilan 30 yoshdan katta o'qituvchilar shug'ullangan. Eng ko'p qo'llanilgan videokonferensiya tizimlari — Zoom, Skype va WhatsApp bo'lgan.

So'rov natijalariga ko'ra, 68 % logopedlar mashg'ulotlarning davomiyligi 15–20 daqiqa, 20 % – 20–30 daqiqa, 5 % – 30 daqiqadan ortiq bo'lganini bildirganlar.

Masofaviy mashg'ulotlar jarayonida 51 % logoped o'qituvchilar bolalar ota-onalar yoki boshqa kattalarning yordamisiz topshiriqlarni bajara olmasligini, 40 % esa bolalarga yordam ba'zan zarur bo'lishini, faqat 9 % bolalar topshiriqlarni mustaqil bajara olganini qayd etganlar.

Masofaviy logopedik ishning asosiy afzalliklari sifatida pedagoglar quyidagilarni ta'kidladilar:

- o'quvchi darsda qatnasha olmagan sharoitda ham korreksion-ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlash (73 %);
- malakali mutaxassislar yetishmaydigan hududlarda bolalarga logopedik yordam ko'rsatish imkoniyati (49 %);
- mashg'ulotlarni qulay vaqtda tashkil etish imkoniyati (47 %);
- ota-onalar va kattalarning faol ishtiroki orqali korreksion jarayon samaradorligini oshirish (40 %).

Kamchiliklar sifatida:

- 74 % logopedlar barcha mashqlarni va logopedik ish usullarini masofadan turib amalga oshirish imkoniyati cheklanganini ta'kidlaganlar, ayniqsa tovush qo'yish mashqlari bundan mustasno;
- 30 % o'qituvchilar prezentatsiyalar va topshiriqlar tayyorlashning ko'p vaqt olishini, shuningdek bola e'tiborini ushlab turishdagi qiyinchiliklarni bildirganlar;
- 23 % ishtirokchi bolalarning kompyuterda ishlash vaqtining cheklanganligini,
- 15 % esa og'zaki nutq amaliyotining kamayishini kamchilik sifatida ko'rsatganlar.

Masofaviy darslarni tayyorlash jarayonida 65 % logopedlar katta vaqt sarfini eng asosiy qiyinchilik sifatida qayd etganlar. Dars o'tkazish vaqtida 45 % o'qituvchilar ovoz uzatilishidagi kechikishlar, 34 % – ovoz va video sinxronligining buzilishi, 28 % esa internetga ulanishdagi muammolar bilan to'qnash kelgan.

So'rovning yakuniy savoliga ko'ra, 31 % logopedlar kelgusida ham masofaviy logopedik mashg'ulotlarni davom ettirish niyatida ekanliklarini bildirganlar, 54 % bu borada ikkiyoqlama fikrda, 15 % esa masofaviy shaklni davom ettirmaslikni ma'lum qilganlar.

4. Muhokama

5. Logoped o'qituvchilar o'z amaliy faoliyatida turli axborot-kommunikatsion texnologiyalarni qo'llaydilar, ular orasida multimedia taqdimotlari, logopedik kompyuter o'yinlari, audio va video materiallar eng keng tarqalgan hisoblanadi.

6. So'ralgan mutaxassislarning yarmidan ko'pi masofaviy logopedik mashg'ulotlarni amalda qo'llagan bo'lib, ular bu shaklning afzalliklari hamda kamchiliklarini qayd etganlar.

7. Afzallik sifatida pedagoglar bolaning darsda ishtirok eta olmasligi sharoitida ham korreksion ishni tizimli davom ettirish imkoniyatini alohida ta'kidlaganlar.

8. Kamchilik sifatida esa ba'zi mashqlarni masofadan bajarishning imkonsizligi, bola e'tiborini ushlab turishdagi qiyinchiliklar, hamda dars tayyorlashga katta vaqt sarfi ko'rsatilgan.

9. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, 15 % logopedlar masofaviy mashg'ulotlardan voz kechish niyatida, 31 % esa an'anaviy va masofaviy usullarni uyg'unlashtirib qo'llashni rejalashtiradi.

Xulosa

Axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT) va videokonferensiya aloqa vositalari orqali olib boriladigan masofaviy logopedik ish shakllari maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlovchi logoped o'qituvchilarning amaliy faoliyatiga mustahkam kirib keldi. Biroq ularning samarali qo'llanilishi muayyan pedagogik shart-sharoitlarga rioya etishni talab qiladi.

1. Sanitariya qoidalariga rioya etish. "Bolalar va yoshlarni tarbiyalash, o'qitish, dam oldirish va sog'lomlashtirish tashkilotlariga qo'yiladigan sanitariya-epidemiologik talablar" (SP 2.4.3648-20) me'yorlariga qat'iy amal qilish lozim.

2. Logopedik ishning bosqichi, maqsadi va vazifalarini hisobga olish. Masofaviy shakldagi mashg'ulotlar yoki elektron ta'lim vositalaridan foydalanish logopedik jarayonning maqsadiga mos bo'lishi kerak. Masalan, tovushlarni to'g'ri

talaffuzga qo'yish kabi amaliy mashqlarni an'anaviy oflayn shaklda o'tkazish maqsadga muvofiqdir.

3. Ota-ona yoki kattalarning ishtiroki zarur. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan masofaviy logopedik mashg'ulotlar katta kishining nazorati va yordamisiz samarali kechmaydi.

4. Atrofdagilarning yordam ko'rsatishi. Bolaning yaqinlari logopedik darsga tayyorgarlik jarayonida topshiriqlarni chop etish, ish joyini tayyorlash, internet aloqasining uzluksizligini ta'minlash kabi vazifalarda faol yordam berishlari kerak.

5. Logoped tomonidan puxta tayyorgarlik. Videokonferensiya orqali o'tkaziladigan mashg'ulotlar logopeddan ko'proq

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Yo'ldosheva, M. A. Logopediya nazariyasi va amaliyoti asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

2. Qurbonova, D. M. Raqamli pedagogika va logopedik ta'limda AKTdan foydalanish. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.

3. Usmonova, N. X. Maxsus pedagogika: logopediya yo'nalishida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti, 2021.

4. Karimova, Z. I. Masofaviy ta'lim texnologiyalarining logopedik amaliyotda qo'llanilishi. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2023.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi qarori. – Toshkent, 2020.

6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish bo'yicha metodik qo'llanma. – Toshkent, 2021.
7. Vygotskiy, L. S. Psixologiya razvitiya rebenka. – Moskva: Pedagogika, 2003.
8. Lalaeva, R. I. Logopediya: teoriya i praktika. – Sankt-Peterburg: Rech', 2018.
9. Efimov, I. O. Pro rech': sovremennaya neyrofiziologiya rechi i sluha. – Moskva: Nauka, 2009.
10. Nikandrova, L. V. Primenenie informatsionno-kommunikatsionnykh tekhnologiy v logopedicheskoy rabote. – Moskva: Akademiya, 2017.
11. Kuzmina, N. V. Pedagogicheskaya sistema logopeda: innovatsionnye formy i metody. – Moskva, 2019.
12. Hasanov, B. E., & To'xtayeva, D. M. Masofaviy ta'lim texnologiyalarining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni. – Toshkent: TDPU ilmiy jurnali, 2022.
13. G'ulomova, S. X. Axborot texnologiyalari asosida logopedik mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2023.